

ELIZABETH LESSER

Zusjes

*De ultieme band – wat je allemaal
voor elkaar overhebt*

ISBN 978-90-225-7882-7

ISBN 978-94-023-0749-8 (e-book)

NUR 320

Oorspronkelijke titel: *Marrow*

Oorspronkelijke uitgever: HarperCollins, New York

Vertaling: Marianne Palm en Nicole Seegers

Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © Elizabeth Lesser

Auteursfoto: © Dion Ogust

Zetwerk: Elgraphic bv, Vlaardingen

© 2016 Elizabeth Lesser. Published by arrangement with HarperCollins Publishers

© 2016 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

VOOR ONS,
KaLiMaJo

Inhoud

Wat voorafging	9
Inleiding	11
DEEL I — DE MEIDEN	23
Telefoonbommen	25
De meiden	30
Tegen de stroom in	35
Conditie van waarde	42
Wat de ziel zei	50
DEEL II — HET MERG VAN HET BEEN	57
De match	59
Elpis	66
Blauwe gaten	72
Moederzellen	76
Het mysterie	80
Afstoting en aanval	85
DEEL III — HET MERG VAN HET ZELF	91
Basjert	93
Zussen van de revolutie	96
Ergens dicht bij ons verscholen	102
Wat is de ziel?	107
Genius en Juno	109
Authenticiteitstekortstoornis (ADD)	113
Officiële handleiding voor menselijk ouderschap	118
Het gezicht van mijn moeder	123
Drie keer <i>Anna Karenina</i>	130

DEEL IV – DE TRANSPLANTATIE	135
Het veld	137
Verzwijgpijn	156
De oogst	161
Kijk uit wanneer een naakt iemand je een hemd aanbiedt	168
Het woord	176
Speciaal	180
Stroomopwaarts zwemmen	187
Chimaera	192
Van kracht tot kracht	199
Beste Deepak	203
Amor fati	208
Hetzelfde, maar dan anders	216
DEEL V – DE TUSSENTIJD	221
Pruimenjam	223
Andere zonsondergangen	231
Wortels en zaden	234
Moederliefde	242
Zusjes	247
Ga niet uit van veronderstellingen	252
De perfecte match	258
Gebed	267
DEEL VI – UITGEBLOEID	273
Een waardig levenseinde	275
Meditatieles in het hersenletselcentrum	288
De dood van mijn moeder	297
Manipura	305
Oudejaarsavond	310
De vogel die je vertelt hoe	314
De studie afronden	318
Epiloog	323
Dankwoord	331

Wat voorafging

Het begint op een dag in augustus, ten noorden van Flathead Lake in Montana, vlak voordat ik naar een huwelijk ga dat ik moet voltrekken. Niet dat ik überhaupt het recht heb om mensen te trouwen. ‘Ik ben schrijver, geen predikant,’ had ik tegen mijn jonge vrienden gezegd toen ze me vroegen de huwelijksmis te leiden, maar dat kon hun niets schelen. Ik kende ze al sinds hun kindertijd. Onze levens waren met elkaar verbonden door mijn kinderen, die dikke vrienden met hen waren, hun ouders, met wie ikzelf zeer bevriend was, en door een hele reis anderen met wie we al jaren vrienden waren. En nu zijn we allemaal hier in Montana om een nieuwe schakel in de keten te vieren.

Ik sta op de oprit van het huis dat we hebben gehuurd en kijk uit over het enorme meer dat in de verte wordt begrensd door de gekartelde pieken van de Northern Rockies. Terwijl ik sta te wachten op mijn man en zonen, neem ik alles in me op: de zon, die de eeuwige sneeuw in het Glacier National Park aan de overkant van het meer laat oplichten, de hoge hemel, de grootse uitgestrektheid. Het is een indrukwekkend, niet-menselijk landschap; eentje van het soort dat mijn New England-persoontje de adem beneemt.

Mijn mobiel gaat over. Zal ik hem uitschakelen? Ik ben op vakantie. Het is een bijzondere dag. Mijn kinderen zijn er, en mijn beste vrienden. Met wie zou ik moeten praten? Ik kijk even. Een nummer uit Vermont. Mijn zus. En zo begint het:

‘Liz? Met Maggie.’

‘Maggie?’ vraagt ik. Haar stem klinkt lager dan anders. Sombor. Mijn hart slaat een slag over. Maggies stem klinkt nooit sombor. Zij

is zo iemand die lijkt af te stammen van de kolibries. Ze is klein en licht en blijft nooit lang genoeg op één plek om erachter te komen wat er werkelijk in haar omgaat. Altijd in beweging. Altijd vrolijk. Hier. Daar. Weg. En weer terug.

‘Wat is er?’ vraag ik.

‘Ik ben ziek.’ Dat is het enige wat ze zegt. Er opent zich een landschap groter dan Montana tussen ons. We vallen er allebei in.

‘Ziek? Hoe bedoel je?’

‘Kanker,’ fluistert ze. ‘Ik ben erg ziek.’

Haar woorden doen mijn adem stokken. Uiteindelijk vraag ik haar wat er is gebeurd, en ze vertelt me een warrig verhaal over rare symptomen, het negeren ervan, iets vermoeden en er dan achter komen dat het iets heel anders is. Kanker. Lymfoom. Van het type waaraan ze binnen afzienbare tijd zal overlijden als ze niet met een behandeling start.

Als er iemand niet juist nu kanker zou moeten krijgen, dan is het wel mijn jongere zusje Maggie. Na een jarenlang huwelijk met de buurjongen, haar vriendje sinds de middelbare school, de man die haar heeft gevormd, is mijn zus opeens een alleenstaande vrouw, ongebonden, op zichzelf teruggeworpen. De vrouw die een sprookjesachtig thuis schiep, is nu dakloos. Ze past op het huis van de ene vriendin, dan weer op dat van een andere. Haar kinderen, adolescenten, lijken wel planeten die niet langer in toom worden gehouden door de zwaartekracht. Is het beter voor Maggie dat onze moeder onlangs is overleden en onze vader een paar jaar terug? Dat ze niet ook nog wordt geconfronteerd met hun zorgen over haar ziekte, met hun oordeel over haar gestrande huwelijk?

Ik voel iets aan me trekken van de andere kant van het land, maar meer nog van diep in mijn binnenste. Alsof er in mijn lijf een magneet zit die reageert op de aantrekking van mijn zus. Wat is de diepste kern van je lichaam? Is dat je bloed? Je botten? Het merg in je botten? Ik weet niet eens wat dat betekent: het beenmerg. Daar zal ik nog wel achter komen.

Inleiding

Dit boek is een verhaal van liefde. Het gaat vooral over de liefde tussen twee zussen, maar ook over aardig zijn voor jezelf als je oprecht van een ander wilt houden. Liefde voor jezelf, liefde voor de ander: twee strengen van de liefdesvlecht. Ik heb die strengen samengevlochten in allerlei verschillende relaties, in uiteenlopende maten van elegantie en dwaasheid. Op beide gebieden heb ik er een potje van gemaakt: door zelfzuchtig te zijn, door de martelaar te spelen; ik kende mijn eigen waarde niet, ik waardeerde de essentiële waarde van de ander niet. Om op de juiste manier lief te hebben, moet er een goed evenwicht zijn. Dat is een levenswerk. Dat is een kunst. Daar gaat dit boek over.

Toen de kanker van mijn zus na zeven jaar van remissie terugkwam, toen we te horen kregen dat haar enige kans om te overleven een beenmergtransplantatie was, toen uit de uitslagen bleek dat mijn beenmerg de perfecte match was, toen we onszelf er in lichaam en ziel op voorbereidden om te geven en te ontvangen, toen mijn beenmerg werd geogst, toen ze mijn stamcellen kreeg die haar bloedcellen zouden worden, toen we samen door de wirwar van wanhoop en hoop reisden, toen zij naar ze zei het beste jaar van haar leven beleefde, toen de kanker terugkeerde, toen ze haar dood onder ogen zag, toen ze stierf, toen dit allemaal gebeurde, nam ik mijn eigen strengen en vlocht ze samen met die van mijn zus, en uiteindelijk kreeg ik het voor elkaar. Hoewel 'het voor elkaar krijgen' netter en definitiever klinkt dan liefde ooit is. Er bestaan geen exacte formules voor wanneer je kwetsbaar moet zijn en wanneer sterk, wanneer je moet wachten en wanneer je moet voortgaan, wanneer

je moet toegeven en wanneer je uit liefde meedogenloos moet strijden. Liefde is veeleer een rommeltje, liefde is een dans, liefde is een wonder. Liefde is ook sterker dan de dood, maar dat ben ik nu pas aan het leren.

Ik moet hier nog zeggen dat mijn ongelooflijk dappere zus nog een andere streng aan de liefdesvlecht toevoegde om hem te voltooien, en dat ze mij daarmee inspireerde om hetzelfde te doen. Dit was de geheime streng, die door de filosoof Friedrich Nietzsche de *amor fati* werd genoemd, de liefde voor je lot. Nietzsche beschreef de *amor fati* als het vermogen om niet slechts je lot te dragen, maar het ook lief te hebben. Dat is een onredelijk zware eis. Als mens heb je een lot dat je allerlei wonderlijke en vreselijke dingen toebedeelt. Iedereen krijgt in zijn leven te maken met een flinke portie verwarring en angstgevoelens, pijn en verlies. Wat valt daaraan lief te hebben? Maar toch: als je ja zegt tegen de *amor fati*, als je je lot ten volle kunt liefhebben, als je de derde streng van de liefdesvlecht oppakt, zul je draden van vertrouwen, dankbaarheid en betekenis door je leven weven. Sommigen zullen de gedachte om je lot lief te hebben afwijzen en beschouwen als capitulatie of naïviteit, maar volgens mij is dit de weg naar wijsheid en de sleutel tot liefde.

Als ik het over liefde heb, bedoel ik niet de romantische liefde. Die is prima. Ik ben er dol op. Ze is vurig en fijn, maar slechts een splinter van het verhaal van de liefde. Het is een misvatting om de hele oceaan van liefde terug te willen brengen tot een romantisch vlammetje en daarna al je energie in te zetten om te voorkomen dat dit vlammetje uitdooft. Daarmee doen we de overgrote meerderheid van onze liefdesrelaties ernstig tekort: ouders, broers en zussen, kinderen, vrienden, collega's en, natuurlijk, partners nadat de aanvankelijke passie is afgezwakt. Het is onzinnig om te blijven vasthouden aan een sprookjesachtige romance, maar je kunt wel je leven lang vasthouden aan een ander soort liefde voor allerlei uiteenlopende mensen. Het vergt lef om goed lief te hebben en inspan-

ning om belangrijke relaties te onderhouden, maar ik verzeker je dat het kan, en dat dit juist is waar we diep in ons hart werkelijk naar verlangen.

Als je dit leest, denk je misschien aan bekoelde, beschadigde of verbroken relaties in je leven. Misschien denk je: ze kent mijn zus, broer, ex, kind, baas, vriendin, kameraad niet. En misschien heb je gelijk: het is onmogelijk om elke relatie te herstellen of te onderhouden. Soms moeten we ze beëindigen of in ons eentje herstellen, maar ik durf te zeggen dat de meeste relaties die belangrijk voor ons zijn kunnen worden hersteld, opgefleurd of verbeterd. Ik durf ook te beweren dat het verdiepen van een relatie allerhande goeds in je leven kan brengen: met andere mensen, wat betreft je werk, voor je lot.

Ik zeg dit omdat mijn zus en ik een relatie hadden die is te vergelijken met de meeste menselijke relaties. We waren geen volmaakte mensen en we hadden eigenschappen die ons vermogen om lief te hebben zowel schraagden als uitholden. In sommige opzichten leken we op elkaar, maar toch verschilden we genoeg om elkaar verkeerd te begrijpen, om over elkaar te oordelen, elkaar af te wijzen. Soms stonden we dicht bij elkaar, soms waren we vreemden. En zoals de meeste mensen – en vooral zoals de meeste broers en zussen – zeulden we zakken vol oude verhalen, wrok en spijt met ons mee. We sjouwden ze mee van onze kindertijd naar onze volwassenheid, in andere relaties, in ons werk, in ons gezin. We geloofden de verhalen in die zakken, de verhalen die we over onszelf hadden gehoord en over elkaar hadden verteld. We hadden de zakken nooit leeggehaald en aan elkaar laten zien wat erin zat.

Tot we wel moesten.

Mijn zus leidde in de jaren tussen haar eerste diagnose van kanker en de laatste keer dat de kanker terugkwam een opmerkelijk rijk leven. Ze creëerde een thuis voor haarzelf en haar nieuwe man, ze wijdde haar leven opnieuw aan haar kinderen, haar werk en haar

kunst, ze overwon verscheidene ernstige gezondheidsperikelen en ze leerde hoe ze moest omgaan met de angst en de pijn die het overleven van kanker met zich meebrengt. Haar leven kwam weer in balans, net als onze relatie en mijn eigen leven. In die periode deed ik wat veel schrijvers doen: ik begon aan verschillende boeken, maar maakte ze nooit af. Voor mijn eerste twee verschenen boeken, had ik mijn eigen leven als verhaallijn gebruikt. Maar ik was het beu om het over mezelf te hebben, dus besloot ik een roman te schrijven. Op die manier kon ik mijn verhaal (en de verhalen van de arme mensen die de pech hadden een band met mij te hebben) verbergen achter verzonnen personages. Fictie is echter iets heel anders en ondanks mijn geworstel slaagde ik er niet in om een roman te voltooien. Ik begon aan een fabel en daarna aan een reeks essays, maar niets lukte.

Het liefst wilde ik een boek schrijven over authenticiteit: het idee dat onder het gekwebbel van de geest en de stormen van het hart een waarachtiger ik ligt, een wezenlijk ik, een kern, een ziel. Noem het zoals je wilt, maar het leven heeft mij inmiddels geleerd dat het worstelende en onzekere ego slechts één aspect is van wie ik ben, of wie jij bent. Steeds vaker – door een vluchtige indruk dankzij meditatie of gebed, door een vriendelijke of moedige daad, en soms gewoon 's morgens bij een kopje koffie of een glaasje wijn met vrienden – voel ik plotseling een volledig-zijn dat me wakker schudt uit mijn inertie. Het is alsof God appel houdt en ik mijn hand opsteek en 'present' zeg. Dit kan op de gekste momenten gebeuren. Als ik mijn winkelwagen door de supermarkt duw of naar huis rij na een lange dag op kantoor kan de genade zomaar op me neerdalen en word ik bevrijd van de illusie dat ik niet meer ben dan een chagrijnig, onvolmaakt, overbelast iemand. In plaats daarvan voel ik een waardiger wezen schuilgaan achter de rollen die ik speel: een edele ziel die vol vertrouwen zijn weg gaat door het menselijk bestaan, met alles en iedereen een band heeft en zich bewust is van de grootsheid in het hart van de schepping.